

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1943 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, såvitt angår jordbruksärenden.

(1:a avd.)

Utskottet får härigenom avgiva utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts till riksdagen den 5 mars 1943 avlåtna proposition, nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser framställningar berörande jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Beträffande utredningen i dessa ärenden får utskottet hänvisa till motsvarande punkter i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden (bilaga 5, sid. 25—33).

Driftbudgeten.

Nionde huvudtiteln.

G. Lanthushållning i allmänhet.

1:o) **Kostnader i samband med sockerregleringen, reservationsanslag.** Under förevarande punkt har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till ändamålet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 19,500,000 kronor.

Genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna ha statsmakterna sedan en följd av år reglerat sockernäringen. Enligt det mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943 gällande avtalet är bolaget tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig att, med viss

inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Det skall jämlikt avtalet åligga bolaget att, därest bolaget finner att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t. Enahanda bestämmelser ha upptagits i tidigare avtal mellan staten och bolaget.

Med skrivelse den 2 november 1942 har *svenska sockerfabriksaktiebolaget* under hänvisning till sistberörda bestämmelser i avtalet mellan staten och bolaget överlämnat inom bolaget upprättad kalkyl rörande höjning av sockerpriset för att bolagets beräknade kostnader per den 31 juli 1943 skulle kunna täckas.

Efter remiss har *statens sockernämnd* den 3 december 1942 avgivit utlåtande i anledning av bolagets skrivelse. I utlåtandet har sockernämnden anfört följande.

Vid införandet enligt beslut av 1940 års riksdag av gällande system för reglering av priser och kostnader för sockertillverkningen förutsattes (prop. nr 189/1940, sid. 19), att priserna å socker och sirap borde i princip så avvägas under avtalstiden, att täckning därigenom erhöles för de kostnader för sockrets tillverkning, inklusive viss förräntning av bolagets kapital, som staten i enlighet med gällande avtal med bolaget garanterade.

Under de två första avtalsåren, d. v. s. för tiden till och med den 31 juli 1941, tillämpades denna princip i full utsträckning. På grund härav hade sockerregleringen vid utgången den 31 juli 1941 av då gällande avtalstid ett överskott staten till godo, som i sockerbolagets bokslut per sagda dag redovisas med i runt tal 2,890,000 kronor.

Beträffande avtalsåret 1941/42, då en ganska avsevärd stegring förelåg i avseende å betpris, har Kungl. Maj:t emellertid — helt visst i syfte att uppskjuta den fördyring av livsmedelskostnaderna som förhöjda sockerpris skulle innebära — låtit anstå med erforderliga prishöjningar å socker och sirap. Sockernämnden har under sist angivna år vid ett par tillfällen, nämligen den 18 februari och den 8 maj 1942, i enlighet med sin instruktion för Kungl. Maj:t anmält frågan om sockerprisets höjning samt därvid även framhållit, att ju längre man uppsköt prishöjningen desto större bleve belastningen på statsregleringen. I sin sistnämnda skrivelse den 8 maj 1942 anmälde sockernämnden, att den för kostnadernas täckande erforderliga prishöjningen vore 4 å 5 öre per kilogram socker, om höjningen företogs redan i maj. Den 10 juli 1942 beslöt Kungl. Maj:t att höja sockerpriset med 4 öre per kilogram till 49 öre per kilogram krossmelis. I betraktande av att lagret den 31 juli 1942 av socker jämlikt gällande avtal också uppskrevs med den under året vidtagna prishöjningen, kunde statsregleringens underskott för året 1941/42 begränsas till cirka 5,302,000 kronor. Då året 1941/42, såsom nyss nämnts, ingick med visst överskott staten till godo, måste i sockerbolagets bokslut för den 31 juli 1942 såsom bolagets fordran å statsverket upptagas ett belopp, benämnt statsregleringen, å cirka 2,412,000 kronor. Enligt gällande avtal hade staten att, därest annan uppgörelse ej träffades, omedelbart redovisa sagda belopp till bolaget, men sockernämnden har, efter samråd med vederbörande departement, av sockerbolaget erhållit förklaring, att beloppet må överföras i ny räkning för innevarande års reglering. Beträffande sagda summa må därjämte framhållas, att beloppet ännu ej är till storleken definitivt fixerat, ty vissa poster (skatter m. m.) ha ännu ej slutligt reglerats, varjämte nämndens granskning av bolagets verksamhet och räkenskaper ännu

ej slutförts för det år, som bokföringsmässigt avslutas den 31 juli 1942. Emellertid torde den angivna summan vara ett approximativt maximibelopp å sockerregleringens underskott sagda dag.

Vad angår det nu löpande avtalsåret, d. v. s. tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943, skulle, enligt en av sockerbolaget upprättad kalkyl, med bibehållna priser å socker och sirap uppkomma ett ytterligare underskott å icke mindre än cirka 17,000,000 kronor eller inemot 12,000,000 kronor mera än underskottet i fjol. Givetvis är denna kalkyl approximativ, och med säkerhet kan icke ännu angivas, huru utgifter och inkomster komma att gestalta sig under det räkenskapsår, som utgår den 31 juli 1943. Emellertid är det uppenbart, att en ganska betydande fördyring inträtt sedan i fjol. Den största fördyringen är även i år den höjning i betpriset, som beslöts vid 1942 års riksdag, och som ökar årskostnaderna för sockret med i runt tal 7,000,000 å 8,000,000 kronor. Därtill kommer dels att det bolaget tillerkända beloppet för tackning av de fasta kostnaderna avskrivningar, underhåll, skatter m. m. i nu gällande avtal höjts med 0.77 öre per kilogram råsocker, vilket om hänsyn även tages till kvantiteterna sammanlagt innebär en fördyring av ungefär 1,500,000 kronor. Vidare ha kostnaderna under den nu snart tilländalupna råsockerkampanjen för bränsle, löner, räntor m. m. undergått ganska betydande stegringar sedan motsvarande tid 1941. Även om stora ansträngningar måste göras för att hålla nere olika kostnader och allt göres för att ernå kostnadsbesparingar även inom detta område, synes försiktigheten bjuda, att man räknar med möjligheten av att underskottet under året, därest sockerpriset ej snarast höjes, ej blir mera väsentligt lägre än det av bolaget angivna. Genom en höjning omedelbart av priserna å socker och sirap med 7 öre per kilogram skulle underskottet sannolikt förhindras.

Skulle emellertid Kungl. Maj:t i nuvarande situation ej vilja höja sockerpriset, förefinnes möjligheten att särskilt anslag anvisas för ändamålet, för så framt icke staten till äventyrs skulle vilja med sockerbolaget träffa särskild överenskomst, att underskottsbeloppet får kvarstå oreglerat, därvid kan tänkas, att vid framdeles möjligen uppkommande nedgång i betpriser och andra tillverkningskostnader prissänkningen å socker företages i långsammare tempo än kostnadsminskningen skulle motivera, något som emellertid skulle i viss mån binda staten vid nuvarande regleringssystem. I båda fallen är det klart, att beloppet för närvarande ej kan annat än approximativt beräknas, och att ett slutligt fixerande först framdeles kan ske, sedan slutgranskning skett av bolagets kostnader och räkenskaper.

Vissa uppgifter i förevarande fråga finnas även intagna i den av sockernämnden den 18 februari 1943 avgivna redogörelsen för nämndens verksamhet under senaste året.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Såsom framgår av vad sockernämnden i sin skrivelse uppgivit har för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för tiden intill utgången av löpande avtalsår beräknats komma att uppgå till omkring 19,500,000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset för närvarande torde böra undvikas, synes såsom sockernämnden ifrågasatt medel böra anvisas för täckande av berörda förlust. För ändamålet bör därför å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 19,500,000 kronor.

På sätt sockernämnden berört finnas möjligheter att framdeles vid ned-

gång i betpriset och andra tillverkningskostnader låta sockerpriset sjunka i långsammare tempo än som skulle motiveras av kostnadsminskningen. Statsverket skulle härigenom tillföras inkomster som skulle motväga de förluster som nu föreslås reglerade. För utnyttjande av denna möjlighet till utjämning av vinster och förluster över en längre period saknar det betydelse, om en partiell reglering sker nu eller om förlusten tillsvidare balanseras i bolagets räkenskaper.»

Utskottet.

Till täckande av den förlust för sockerbolaget, som beräknas uppstå intill utgången av löpande avtalsår och som staten enligt avtalet med bolaget är skyldig att ersätta, har här äskats ett anslag å 19,500,000 kronor, då någon höjning av priset på socker för närvarande icke ansetts böra äga rum. Ehuru sockerpriset fortfarande torde få anses vara jämförelsevis lågt och på grund härav hinder icke borde möta mot en måttlig prishöjning, anser sig likväl ej heller utskottet med hänsyn till den tillämpade prispolitiken kunna tillstyrka en dylik åtgärd för att nedbringa nu ifrågakvarande underskott. Det för ändamålet begärda anslaget torde därför böra anvisas trots den bekymmersamma budgetsituationen. Med avseende på nästföljande avtalsår synes emellertid Kungl. Maj:t, för såvitt indexutvecklingen det medger, böra överväga att vidtaga erforderlig prisjustering beträffande sockret till undvikande i möjligaste mån av ytterligare förlust. Såsom anförts i propositionen förefinnes givetvis också möjlighet att framdeles vid nedgång i betpriset och andra tillverkningskostnader låta sockerpriset sjunka i långsammare tempo än som skulle motiveras av kostnadsminskningen, varigenom statsverket skulle kunna tillföras inkomster som motväga de tidigare förlusterna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Kostnader i samband med sockerregleringen* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av 19,500,000 kronor.

2:o) **Befrämjande av landsbygdens elektrifiering, reservationsanslag.** Under denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till ändamålet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

För ifrågakvarande ändamål anvisades av 1940 års urtima riksdag (prop. nr 43; r. skr. nr 64) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Sedermera anvisade 1941 års riksdag för budgetåret 1941/42 ytterligare 5,000,000 kronor. För löpande budgetår ha hittills icke anvisats några medel för ändamålet. Däremot har i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 117, för budgetåret 1943/44 äskats ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor för ifrågakvarande verksamhet.

Förevarande anslag utbetalas och disponeras av länsstyrelserna i enlighet med bestämmelser som meddelas för varje särskilt fall. För avgivande av utlåtande i frågor rörande understöd till befrämjande av landsbygdens elektrifiering har tillsatts en beredning, benämnd elektrifieringsberedningen, bestående av en representant för en var av kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och statens bränslekommission.

I skrivelse den 16 februari 1943 har *elektrifieringsberedningen* framhållit angelägenheten av att ytterligare anslagsmedel ställdes till förfogande för bedrivande av ifrågavarande bidragsverksamhet. Beredningen — som vid sin skrivelse fogat dels vissa statistiska uppgifter rörande landsbygdselektrifieringen, dels ock en inom beredningen upprättad promemoria beträffande sagda elektrifierings omfattning — har yttrat bland annat följande.

I skrivelse den 16 september 1942 lämnades från elektrifieringsberedningen vissa uppgifter till ledning för anslagsäskandena för budgetåret 1943/44. Sålunda meddelades, att per den 1 september 1942 av anslagna 10,000,000 kronor tagits i anspråk totalt 6,370,000 kronor samt att under de då senast förflutna 12 månaderna bidrag beviljats med sammanlagt 3,300,000 kronor. Vidare framhölls, att under förutsättning att elektrifieringen fortginge i ungefärligen samma tempo tillgängliga medel kunde beräknas räcka ungefär ett år framåt, och föreslogs slutligen, att för nästa budgetår ett belopp av 3,000,000 kronor borde äskas.

Under loppet av hösten 1942 inträdde emellertid utan skönjbara orsaker en betydande stegring i anspråken på bidragsmedel. För närvarande finnas disponibla ej fullt 1,000,000 kronor, vilket belopp till fullo kan beräknas bli taget i anspråk inom de närmaste månaderna genom bifall till i jordbruksdepartementet eller hos elektrifieringsberedningen under behandling liggande ansökningar. Hos beredningen vila dessutom på grund av kopparransöneringen infrusna ansökningar, motsvarande ett bidragsbelopp på sammanlagt 2,650,000 kronor.

Den oväntade och svårförklarliga ökning i bidragsbehovet, som gjorde sig gällande under hösten 1942, håller alltså i sig. Under de sista fem månaderna ha inkommit kvalificerade ansökningar, representerande ett bidragsbelopp av drygt 500,000 kronor i månaden, vilket innebär i det närmaste en fördubbling av tidigare behov. Fortsätter detta förhållande, erfordras för behovens tillgodoseende under innevarande budgetår utöver tillgängliga medel drygt 2,000,000 kronor och för nästa budgetår cirka 6,000,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande i ärendet:

»Såsom i det föregående nämnts har i årets statsverksproposition för budgetåret 1943/44 äskats ett anslag av 2,000,000 kronor till befrämjande av landsbygdens elektrifiering. Vid anmälan av denna anslagsfråga erinrade jag om att anvisandet av medel för ifrågavarande ändamål grundade sig på statsmakternas önskan att i nuvarande krisläge med dess svårigheter att anskaffa bensin samt lys- och brännoljor lämna ett kraftigt stöd åt strävandena för landsbygdens elektrifiering. Endast med hänsyn till då befarade svårigheter att för elektrifieringsarbetet anskaffa erforderlig materiel fann jag mig icke kunna förorda anvisandet av hela det belopp, 3,000,000 kronor, varom framställning gjorts av elektrifieringsberedningen. Enligt vad beredningen i sin skrivelse den 16 februari 1943 anfört skulle en sådan stegring av bidrags-

behovet ha inträtt under slutet av 1942 och början av 1943, att sist angivna belopp ingalunda torde komma att täcka det beräknade medelsbehovet för nästa budgetår, varjämte en anslagsanvisning av ytterligare 2,000,000 kronor av beredningen ansågs nödvändig för löpande budgetår, såvida icke bidragsverksamheten helt skulle upphöra under innevarande vår. Med hänsyn till den synnerligen starka efterfrågan å elektrifieringsbidrag, som sålunda förefinnes, och då, enligt vad jag inhämtat, statens industrikommission bedömer möjligheterna att ställa för elektrifieringen behövt material till förfogande såsom relativt gynnsamma för den närmaste tiden, vill jag förorda, att å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor till befrämjande av landsbygdens elektrifiering.»

Utskottet.

I nuvarande krisläge med dess svårigheter att anskaffa bensen samt lys- och brännoljor finner jämväl utskottet det vara angeläget, att tillräckliga medel ställas till förfogande för att tillgodose rådande efterfrågan på statsbidrag för elektrifieringsarbetet på landsbygden. Utskottet tillstyrker sålunda förevarande framställning samt hemställer i enlighet härmed,

att riksdagen må till *Befrämjande av landsbygdens elektrifiering* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av 2,000,000 kronor.

J. Skogsväsendet.

3:o) **Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m., reservationsanslag.** Kungl. Maj:t har under punkt 3 föreslagit riksdagen att till ändamålet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Under förevarande anslagsrubrik ha för uppförande av brandtorn och utsiktspunkter anvisats reservationsanslag *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 med 150,000 kronor, *dels ock* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 med 250,000 kronor. Vidare har å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under samma anslagsrubrik uppförts ett reservationsanslag av 1,110,000 kronor, varav 510,000 kronor skulle användas för uppförande av brandtorn. Sammanlagt ha sålunda för uppförande av brandtorn anvisats 910,000 kronor.

I skrivelse den 15 december 1942 har *luftskyddsinspektionen* hemställt *dels* att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 måtte till bidrag till uppförande av brandtorn m. m. anvisas ett belopp av 50,000 kronor, *dels ock* att ett belopp av 53,000 kronor måtte anvisas för utförande av erforderliga kompletteringsarbeten vid äldre brandtorn.

Över framställningen ha infordrade utlåtanden avgivits av skogsstyrelsen den 21 december 1942 och av statskontoret den 5 januari 1943.

Departementschefen har i ärendet yttrat följande:

»Såsom framgår av luftskyddsinspektionens framställning ha på grund av inträdda kostnadsstegringar de för uppförande av brandtorn hittills anvisade medlen icke varit tillräckliga för färdigställande av samtliga de 300 bevakningspunkter, vilka ingå i den av Kungl. Maj:t fastställda riksplanen för skogsbrandbevakningen. Sålunda återstå ännu 14 torn att bygga, för vilka emellertid erforderliga järnkonstruktioner redan inköpts. Med hänsyn till angelägenheten av att även sistnämnda bevakningspunkter bli färdigställda till nästkommande skogsbrandperiod vill jag tillstyrka luftskyddsinspektionens framställning om en medelsanvisning med 50,000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår för uppsättande av de inköpta järnkonstruktionerna samt för bestridande av kostnader för telefoninstallationer. Däremot anser jag mig åtminstone för närvarande icke böra biträda förslaget om anvisande av medel för utförande av erforderliga kompletteringsarbeten vid äldre brandtorn. Det av mig tillstyrkta beloppet torde i likhet med vad tidigare skett böra anvisas i form av ett särskilt reservationsanslag, benämnt Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m.»

Utskottet biträder förevarande framställning, som avser medelsanvisning för uppförande av återstående brandtorn enligt den av Kungl. Maj:t fastställda riksplanen för skogsbrandbevakning, samt hemställer sålunda,

Utskottet.

att riksdagen må till *Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av 50,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1943.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Gabrielson, Alfred Andersson*, friherre *Beck-Friis, Näslund* och *Anderberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungalsta, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Mäler, Carlström* och *Lundbom*.

Reservation:

Under punkt 1 (kostnader i samband med sockerregleringen) av herr *Carlström*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Till täckande av — — — (lika med utskottet) — — — de tidigare förlusterna. Att lita till denna senare utväg innebär emellertid att saken ställs på en oviss framtid. Enligt utskottets mening bör i mån av behov möjligheten att vidtaga prishöjning i första hand prövas.

Under åberopande av — — — (lika med utskottet) — — — av 19,500,000 kronor.»
